

אספקטים צבאיים במדיניות ממשל קרט תדמית מול מציאות

סגן עורך הוכמ

בעיני רבים מצטייר ממשל קרט כממשל שאין לסמוך על מחויבותו, ממשל שאינו נחפז לבוא לעזרת בעלי בריתו, והמגלה אזלת יד בשמירה על כוחה הצבאי של ארה"ב מול ברה"מ. האכן מוצדקת תדמית זו? בחינה מדוקדקת יותר של פני הדברים מוכיחה במקרים רבים את ההפך. בצד הכישלונות והווייתורים, לכאורה, פועל הממשל לביסוס יכולתה הצבאית של ארה"ב הן במישור האזורי והן במישור האסטרטגי, לעיתים אף תוך כדי שינוי תפיסות מסורתיות. להלן ננסה לתאר אספקטים מרכזיים במדיניות הצבאית של ארה"ב, בהם באה לידי ביטוי מגמה של התעצמות ושינוי תפיסות. במישור האזורי נתמקד בנושא הקמת כוח ההתערבות האמריקני, אשר המזה"ת הינו יעדו המוצהר העיקרי, ואילו בתחום האסטרטגי נתאר את השינוי בתפיסה האמריקנית בנוגע להרתעה הגרעינית, מדיניות ההתעצמות הגרעינית והמגמה לחיזוק ברית נאט"ו.

"ממשל חלש וחובבני"

"אדוני הנשיא, אינך מנהיג אומה זו, אתה רק מנהל את ממשלתה!" — במלים אלה סיכם הנשיא קרט את הביקורת שהוטחה כלפיו בעת ההתייעצויות הממושכות שקיים בקמפ-דיוויד (יולי 79), טרם פנייתו הדרמטית לעם האמריקני להתלכד סביב מנהיגותו למלחמה במשבר

האנרגיה. אכן, נראה כי הנשיא האמריקני לא הגזים כלל בחיבור תדמיתו. שלוש שנים לאחר עלייתו לנשיאות מצטייר ממשל קרט בעיני רבים כממשל חלש וחובבני, אשר בזבז את האשראי הרב שניתן לו.

מצבו הבלתי מזהיר של הנשיא קשור קודם כל באי-יכולתו להתמודד בהצלחה עם בעיותיה הכלכליות החמורות של ארצו, קרי — משבר האנרגיה והאינפלציה. לכך יש להוסיף משברים בנושאי חוץ, אשר פגעו באמינות הממשל האמריקני וביוקרתו. בנושא החוץ הוטחה נגד הנשיא ביקורת קשה על אזלת יד בטיפול במשברים אזוריים ובמדיניות ההתעצמות האסטרטגית מול ברה"מ. בתחום האזורי בולט במיוחד הכישלון האמריקני באיראן. בשלביה הראשונים של המהפכה והתערעות מעמדו של השאה נקטה ארה"ב מדיניות הססנית ובלתי אפקטיבית. מדיניות זו יצרה רושם של נסיגה אמריקנית ממחויבות כלפי ביטחונם של משטרים ידידותיים, והעלתה ספקות לגבי מידת נחישותה של ארה"ב לעמוד מול האתגר הסובייטי. רושם דומה, של היעדר תגובה הולמת, עולה מן המדיניות האמריקנית נוכח ההתבססות הסובייטית באתיופיה ובאפגניסטן.

בתחום מאזן הכוחות הגרעיני מול ברה"מ מצביעים מבקרים של ממשל קרט על ויתורים אמריקניים מרחיקי לכת בהסכם על צמצום החימוש הגרעיני (סאל"ט-2) שנחתם בין ארה"ב וברה"מ בינוני 1979. ויתורים אלה, טוענים שוללי ההסכם, יביאו תוך כמה שנים לנחיתות אסטרטגית מול ברה"מ, ויאפשרו לאחרונה להפעיל מדיניות של סחיטה פוליטית כנגד ארה"ב. באותו הקשר רבה הביקורת נגד החלטותיו של הנשיא, שלא לפתח את המפציץ האסטרטגי מדגם B-1 ואת פצצת הנויטרון.

כוח ההתערבות — ביסוס היכולת הצבאית במישור האזורי

נושא הקמתו של כוח ההתערבות באזורי משבר שונים בעולם, ובמפרץ הפרסי בפרט, מהווה במידה רבה אכן-בוהן לנוכחותה של ארה"ב, לעשות שימוש בכוח צבאי להגנת אינטרסה התינויים. תכניות חירום להתערבות צבאית במזה"ת נדונו בקרב מקבלי ההחלטות בארה"ב מאז 1973, עובדה שקיבלה גם ביטוי פומבי נרחב. המדובר בעיקר בתכניות להגנה על מקורות הנפט האמריקניים במפרץ הפרסי בפני אפשרות תפיסתם על ידי גורם עויץ והפסקת זרימת הנפט לארה"ב, לבעלות בריתה באירופה וליפן.

מאז נפילתו של ממשל השאה באיראן קיבל נושא הבטחת מקורות הנפט חשיבות עליונה בעיני הממשל האמריקני. ראשי הממשל יצאו

הצורך יוטסו מארה"ב לאותם אזורים. (הטסת נחתים ללא ציוד יכולה להיעשות במטוסים אזרחיים). כל קבוצה בת חמש ספינות תוכל לשרת דיביזיית נחתים בת 6,500 איש. חלק גדול מההקצבה הכספית ייוחד לצידון של ספינות אלה.

לדברי האחראי על התכנון בחיל הנחתים, גנרל קאליי, מטרת התכנית היא, ליצור, לקראת אמצע שנות ה-80, יכולת התערבות מהירה באזורי משבר של כוח נחתים בן 45,000 איש אשר יקבל אספקה מלאה מהספינות ויפעל עצמאית לפחות 30 יום. על-פי התכנית תפותח עד 1983 יכולת התערבות שתמנה 16,500 איש.

השינוי בקונצפציה

ארה"ב מעולם לא פסלה על הסף אפשרות התערבות אמריקנית צב-אית במפרץ הפרסי. עם זאת מהווים המהלכים שתוארו לעיל תולדה של התקופה שלאחר השאה, ותוצאה של שינוי מובהק בקונצפציה. לאחר נפילת איראן עברה למעשה מן העולם "דוקטרינת ניקסון", אשר על פיה שאפה ארה"ב לטפח את יחסיה המדיניים והצבאיים עם מדינות, אשר תשמשנה "שוטרים אזרחיים" המופקדים על הגנת האינטרסים האמריקניים באזורים שונים בעולם. הסתלקות השאה, שהיה אחראי בראייה זו לביטחון המפרץ הפרסי, חיבה את מקבלי ההחלטות בווינגטון לנסח מחדש את עקרונות השמירה על האינטרס האמריקני החיוני במפרץ הפרסי, תוך מתן דגש רב יותר ליכולת האמריקנית העצמאית להגן על אינטרס זה.

יש להדגיש, כי מדובר בראש ובראשונה בשינוי פסיכולוגי. פעולות כמו הקמת כוח התערבות ותגבור הנוכחות הימית האמריקנית באוקיינוס ההודי ובמפרץ הפרסי יוצרות אקלים פסיכולוגי מתאים להכנת דעת הקהל האמריקנית להתערבות אפשרית, לחיזוק ביטחונם העצמי של משטרים ידידותיים (בעיקר סעודיה), ולהרחעת גורמים עוינים. בכך יש משום צעד חשוב להשגת המטרה, ללא צורך במימוש הכוונה המוצהרת (התערבות פיזית). במקביל: במידה שאכן יאולץ הממשל להפעיל כוח צבאי, הרי לרשותו תשתית מתאימה והכנה הולמת של דעת הקהל.

התערבות — מתי?

היכולת לתאר מצב שיחייב התערבות צבאית קשורה בהבנת ההגדרה האמריקנית למונח "אינטרס חיוני". הקושי באפיונו המדויק של מונח זה בולט מאוד בהתייחסותו של מזכיר ההגנה, בראון, לנושא בחודש יולי האחרון: "ארה"ב מוכנה עתה להשתמש בכוח צבאי להגנת אינטרסיה החיוניים, אך ארה"ב מגדירה באורח מצומצם יותר אינטרסים אלה באזורים שונים בעולם". אשר למפרץ הפרסי, אמר

חיילי הריביויה המוטסת ה-82 באימונים

בהכרזות פומביות בדבר נכונותה של ארה"ב להתערבות צבאית באזור המפרץ הפרסי (ובאזורים אחרים בעולם), במידה שלדעתם יועמד אינטרס חיוני אמריקני בסכנה. במקביל הודיע הממשל על הקמתו של כוח התערבות צבאי אמריקני בהיקף 110,000 איש.

הקמת כוח ההתערבות הינה רק מרכיב אחד של הגברת יכולת ההתערבות האמריקנית באזור המפרץ הפרסי. עוד קודם ההודעות על הקמתו של הכוח, תגברה ארה"ב, לזמן מה, את כוחה הימי באוקיינוס ההודי, באמצעות נישואות המטוסים "קונסטליישן" ו"מידווי" אשר שוגרו לאזור זה כשהן מלוות בכוח משימה. כן הודיעו ראשי הממשל, כי נשקלת אפשרות הקמתו של צי חמישי שיפעל בקביעות באוקיינוס ההודי. הכוונה לבסס את הנוכחות הימית האמריקנית באוקיינוס ההודי, מהווה תפנית ברורה ממדיניות מוצהרת של הנשיא קרטנר בדבר חתירה לדה-מיליטריזציה מלאה של האוקיינוס ההודי. ספק אם אמנם תמומש ההחלטה במלואה, וזאת בשל בעיות לוגיסטיות הכרוכות בהקמת צי נוסף, אך עצם הכוונה מלמדת על נחישותה של ווינגטון להגן על אינטרסים חיוניים, ומהווה אלמנט הרתעה ממדרגה ראשונה.

הרכב הכוח

לדברי ראשי הצבא האמריקני יושלם ארגונו של כוח ההתערבות לקר-את תחילת השנה הבאה. כצעד ארגוני ראשון לקראת כינון הכוח, הוקם בדצמבר 1979 צוות משימה בין-זרועי לתכנון פריסה מהירה של כוחות נחתים וצבא היבשה באזורי משבר. צוות זה יפעל בבסיס חיל האוויר "מקדיל" שבפלורידה, וישתתפו בו קצינים מצבא היבשה, הנחתים, הצי וחיל האוויר. הכוח יורכב מיחידות קיימות, כאשר ייחודו יהיה בפיקוד צבאי אחד, יבילות אוויר מכסימלית ומערכת אימונים ייעודית להתערבות מהירה בעיקר במוזה"ת. בסיסו יהיה בארה"ב, ובמרכזו יעמדו הדיביזייה המוטסת ה-82 המוצבת דרך קבע בפורט-בראג שבצפון קארוליינה, המונה 15,200 איש, והדיביזייה המוטסת ה-101 שבפורט קאמבאל (קנטקי) המונה 17,900 איש. דיביזיות אלה הינן קלות (ללא טנקים וארטילריה כבדה) ומיועדות להנחית מכה ראשונית ומהירה.

לדעת המתכננים בפנטגון ניתן לבנות את הכוח תוך התבססות על חוספת 4-5 דיביזיות של המארינס וחיל היבשה בצירוף כוח תובלה וסיוע אווירי מתאים, ובליווי כוח ימי של נישואת מטוסים אחת או שתיים, אשר על סיפון כל אחת 25 מטוסים. הבעיה העיקרית הניצבת בפני מקימי הכוח הינה אמצעי התובלה האווירית. עיקר נטל הטסת הכוח יפול על יחידת התובלה האסטרטגית של חיל האוויר, שלרשותה 70 מטוסי תובלה ענקיים מדגם C-5 (גאלקסיי), 234 מטוסי תובלה קטנים יותר מדגם C-141, וכן כמה מאות מטוסי תדלוק (KC-135). על מנת להעביר דיביזיה אחת מארה"ב למזה"ת יש צורך ביכולת הובלה אווירית השווה לזו של 920 מטוסי C-141. ברור אפוא כי על העברת הכוח לאזור ההתערבות להיעשות בשלבים, תוך הבטחת יכולתו של כוח קטן יחסית ומאומן היטב להשתלט על היעד ולהחזיק מעמד עד הגעת התגבורת. כך לדוגמה התברר בתרגילים שערכה הדיביזייה המוטסת ה-82, כי ניתן להעביר 200 איש מצפון קארוליינה לתורכיה ב-35 שעות, 1,200 איש — ב-48 שעות, 3,000 איש — ב-82 שעות, ודיביזיה שלמה (15,200 איש) — ב-264 שעות.

המגמה לחיזוק כוח התובלה האווירי של ארה"ב והיכולת הלוגיסטית של כוח ההתערבות באה לידי ביטוי ברור בתקציב האמריקני המתוכנן לשנת הכספים 1981. בתקציב זה נכללות הקצבות ניכרות (בהיקף 10 מיליארד דולר) לצידו של כוח ההתערבות. במסגרת התכנית ייוצרו 50 מטוסי תובלה ענקיים חדישים מדגם C-10 (יורש הגאלקסיי). מטוסים אלה יהיו מסוגלים לשאת למרחקים ארוכים במיוחד טנקים, ציוד צבאי כבד ואספקה מאסיבית. כן תיבנינה 16 ספינות אספקה גדולות (אשר תמוקמנה בנקודות אסטרטגיות שונות בעולם) מצוידות בטנקים, תחמושת, ארטילריה, דלק ומזון, לצורכי הנחתים, אשר בעת

המוכיר, כי ארה"ב משתדלת לסייע למדינות באזור לשפר את יכולתן הביטחונית, אך סירב לתאר חסרית להתערבות אמריקנית. השאלה היא אם כן: איזה מצב ייתפס על ידי הממשל כפגיעה בלתי נסבלת ב"אינטרס החיוני". הפסקה לאורך זמן בזרימת הנפט מן המפרץ הפרסי, תיתפס כקרב לוודאי כמחייבת התערבות צבאית. הפרובלמטיקה הינה במצבים פחות ברורים, כאשר האיום אמנם מוחשי, אך זרימת הנפט עדיין לא נפגעה חמורות. (לדוגמה: שינוי משטר בסעודיה, כאשר המשטר החדש רדיקלי ועוין, אך ממשיך להזרים נפט למערב). בתפיסת ארה"ב באה אפוא התערבות צבאית בחשבון, קודם כל כנגד איום חיצוני מצד ברה"מ או מדינות באזור הנתמכות על ידה. במקרה כזה אין מקום לספק באשר לתגובות הממשל. איום פנימי, לעומת זאת, נתפס במסגרת שונה לחלוטין. נראה כי במקרה כזה תהסס ארה"ב להתערב. סביר אף כי לא גובשה בממשל הנחיה חד משמעית בנושא זה.

פתרונות ביניים

התערבות צבאית הינה בבחינת אמצעי חירום אחרון. עד למהלך כזה בוחן הממשל, ואף מבצע, מהלכים אלטרנטיביים ומקדימים:

א. חיזוקם הצבאי של מדינות פרו-מערביות באזור ובראשן סעודיה. (בראייה כזו מציג הממשל את עסקת הנשק האחרונה עם סעודיה, בסך 1.2 מיליארד דולר, המכוונת לחיזוק המשמר הלאומי הסעודי כאמצעי לחיזוק המשטר.)

ב. הקמתו של צי חמישי באוקיינוס ההודי, או לפחות יצירת נוכחות קבועה של כוח ימי סביב נושאת מטוסים בים הערבי ובצפון מערב האוקיינוס ההודי.

ג. הקמת פיקוד צבאי חדש למוזה"ת. (לפי שעה נמצא המזה"ת באחריות המפקדה האמריקנית באירופה). לרשות הפיקוד המזרח תיכוני לא יעמדו אמנם כוחות לוחמים, אך אלה יועברו תחת אחריותו בתקופת משבר.

ד. הרחבתם ותגבורם של בסיסים ימיים באזור, כולל הרחבה משמעותית של בסיס דיגו גארסיה באוקיינוס ההודי והסכמים לקבלת שירותי צי ממדינות כעומאן ובחריין.

ה. הרחבתם ומיסודם של התייעצויות ותרגילים צבאיים משותפים אמריקניים-סעודיים.

ו. הרחבתם של בסיסים צבאיים בסעודיה, כדי שיוכלו לקלוט, במקרה הצורך, גייסות וציוד אמריקניים.

ז. הסכם עם סעודיה להקמת מחסני חירום אמריקניים במדינה זו. יש להדגיש, כי השינוי בתפיסה האמריקנית הינו פחות בנושא הרצון להתערבות, ויותר בנושא הקמת התשתית הצבאית ויצירת האקלים הפסיכולוגי להתערבות. הדגש בכל מקרה הינו על יצירת יכולת צבאית אמריקנית עצמאית להתערבות, וזאת בניגוד לתפיסת "השוטר האזורי". עם זאת ברור לארה"ב, כי הקמת בסיסים צבאיים אמריקניים במדינות האזור תיתקל בביקורת קשה, ורק תוסף סיכונים פנימיים למשטרים הפרו-מערביים. לפיכך מבסס הממשל את התשתית הצבאית של ארה"ב במוזה"ת על כוחות התערבות מהירה "מעבר לאופק" (כגון כוח ההתערבות וצי חמישי באוקיינוס ההודי) תוך חיזוק הקשרים הצבאיים בין ארה"ב ובעלות בריתה באזור.

מדיניות החימוש — מפנה בתחום האסטרטגי

על מנת להבין את מהותה של מדיניות החימוש האסטרטגי של ארה"ב, יש לעמוד על תפיסת ממשל קרטור את הסכם סאל"ט-2. הסכם זה להגבלת החימוש האסטרטגי, עליו חתמו קרטור וברו"נייב ביוני 79 בוינה, נדון עתה בסנט האמריקני, ויקבל תוקף חוקי רק אם יזכה לרוב של שני שלישים מחברי הבית. ממשל קרטור רואה בהסכם זה אלמנט בסיסי ביציבות העולמית, אך עם זאת מודע הוא לעובדה, שההסכם איננו מפסיק את מרוץ החימוש הגרעיני, אלא רק מגבילו, ומאפשר

לשתי המעצמות לשלוט בו. מבקרי ההסכם טוענים, כי הסכם זה יאפשר לברה"מ להגיע תוך מספר שנים לעליונות אסטרטגית על ארה"ב. לדעתם יש לפתוח במאמץ עליון לבניית מערכות נשק חדישות יותר, על מנת למנוע הפרת המאזן האסטרטגי וסחטנות פוליטית סובייטית. לעומתם גורס הממשל, כי ההסכם מתיר לארה"ב להמשיך במימוש תכניות הפיתוח האסטרטגיות החיוניות, ובעיקר פיתוח מערכת טילים בין-יבשתית ניידת (ה-MX), גורם העשוי להבטיח את שמירת מאזן הכוחות הבין-מעצמתי.

הוויכוח הפנימי על הסכם סאל"ט הוסט אפוא במידה רבה למאבק על גודל ההקצבות לפיתוח מערכות נשק אסטרטגיות במסגרת ההסכם. בעקבות הערכתיו ובלחץ חוגים שונים אשר תמיכתם בסאל"ט חיונית לאישור ההסכם (כגון אישי צבא בכירים שעמדתם משפיעה רבות על עמדת סנטורים שונים, וסנטורים בכירים הנחשבים למומחים בנושאי הגנה), מקציב הממשל סכומים עצומים לפיתוח מערכות נשק כאלה ולהגדלת התקציב הצבאי בכלל.

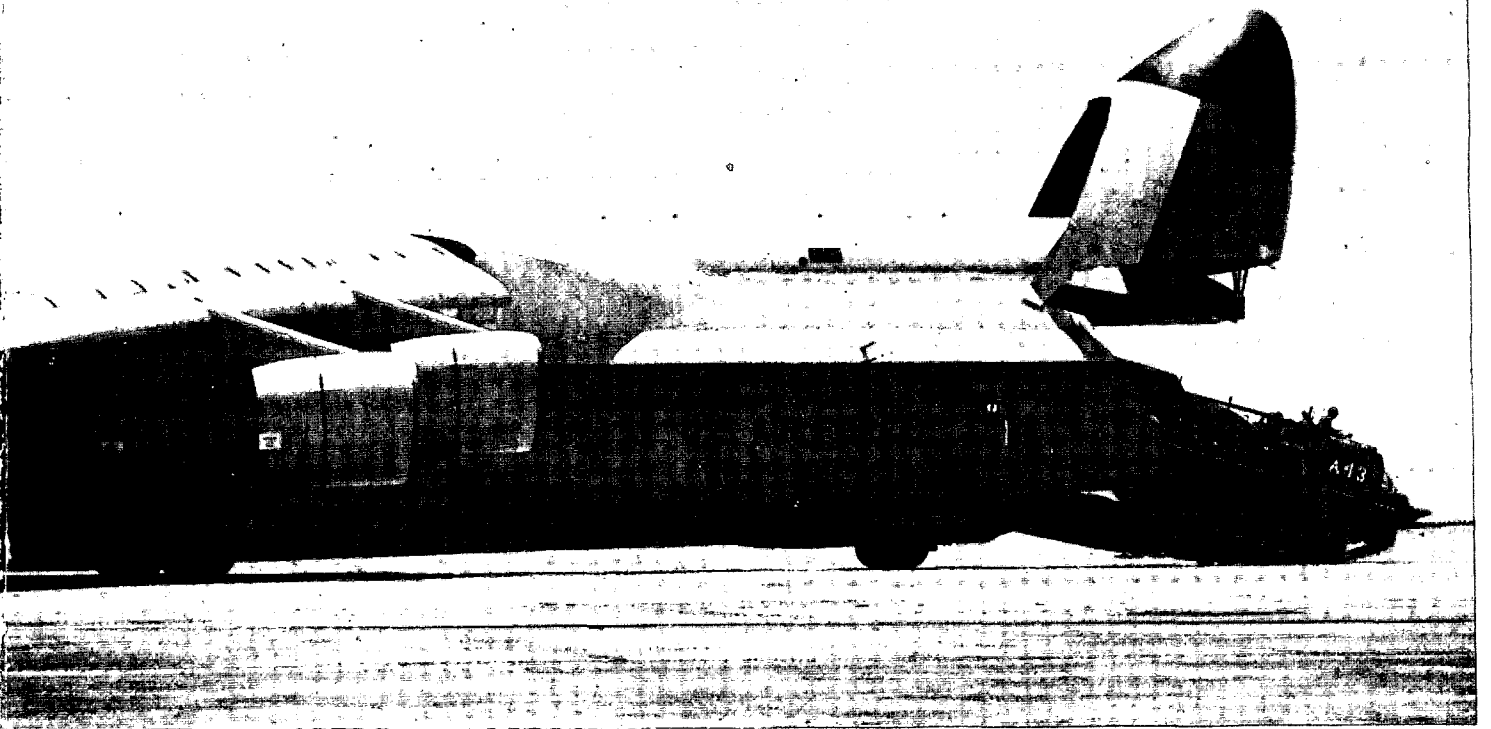
פיתוח מערכת ה-MX: המדובר בראש ובראשונה בהקצבה ראשונית בסך 33 מיליארד דולר לפריסתם של 200 טילים ניידים בין-יבשתיים מדגם MX. מערכת זו מיועדת להחליף את מערכת הטילים הבין-יבשתיים מדגם "מיניטמן", אשר לדעת מומחים רבים תהיה פגיעה לטילים הסובייטיים לקראת אמצע שנות ה-80. שיטת הפריסה של טילי ה-MX (שיטת מסלול המרוץ) מיועדת למנוע מהסובייטיים לאתר במדויק את מקום הטילים. בהתאם לשיטה זו יוצבו טילי ה-MX בדרום-מערב ארה"ב על מערכת היקפית של דרכים, ויונעו על גבי רכב הובלה ושיגור. בעת משבר או מלחמה יוכלו כלי הרכב להיכנס למקלטים מוכנים מבתון, ובכך למנוע מן הסובייטיים לאתרם ולהשמידם.

חיזוק נאט"ו

מדיניותו של ממשל קרטור בשאלת ביטחון אירופה הועמדה פעמים רבות בביקורת חריפה הן בארה"ב והן באירופה. לטענת המבקרים עומדים כוחות נאט"ו בנחיתות קונבנציונלית בולטת מול כוחות ברית ורשה באירופה. יותר מכך, לדעתם לא נמצאה תשובה הולמת לאיום הגרעיני הסובייטי על אירופה, הנובע בעיקרו מהטילים הסובייטיים לטווח בינוני מדגם SS-20, המסוגלים להגיע לכל מטרה באירופה, ואשר עליהם לא חלה כל הגבלה בהסכם סאל"ט-2, המתייחס אך ורק לאמל"ח אסטרטגי בין-יבשתי.

כך לדוגמה נתקלה החלטתו של הנשיא קרטור (אמצע 1978) שלא לפתח, בשלב זה, את פצצת הנויטרון (שנחשבה לתשובה מסוימת לבעיית הנחיתות הקונבנציונלית של כוחות נאט"ו) בביקורת חריפה ביותר. בעיקר ראוי לציון נאומו האחרון של קיסינג'ר בכנס בין-לאומי שנערך בבריסל, בו הדגיש, כי על האירופים לעשות יותר למען ביטחונם, שכן מחויבותה של ארה"ב להגנת אירופה מפני הסובייטיים שוב איננה בבחינת מובן מאליו. הפיחות שחל בהרתעה הגרעינית האמריקנית מול ברה"מ, אשר עתיד אף לגבור בשנות ה-80, עלול, להערכת קיסינג'ר, לפתות את ברה"מ לתקוף באירופה. במקרה כזה תעדיף ארה"ב, לדעתו, לוותר על אירופה, ובלבד שלא להיכנס לעימות גרעיני כולל עם ברה"מ.

נשאלת אפוא השאלה, באיזו מידה אכן מוצדקת הביקורת? נראה כי לפחות חלקה קשור דווקא במדיניות אירופה עצמן. הגדלת התקציב הצבאי איננה מעוררת כל התלהבות במדינות מערב-אירופה. יתרה מזאת, נושא הצבת טילים גרעיניים לטווח בינוני באירופה עורר ויכוח חריף ביותר בין בעלות הברית האירופיות בנוגע למיקום הטילים. מדינות כגון הולנד ובלגיה מתנגדות להצבתם בשטחן, מחשש להפיכתן למטרה מרכזית של הטילים הסובייטיים, ולערעור יחסים עם ברה"מ. יש להדגיש, כי כל המדינות החברות בנאט"ו תומכות בגלוי ובאורח מלא בהסכם סאל"ט-2, למרות שהסכם זה איננו מגביל פיתוח נשק

מטוס C-5 של יחידת התובלה האסטרטגית האמריקנית

מיליון דולר. סכום זה כלל אמנם גידול ריאלי של שלושה אחוזים, אך עתה שוקל הממשל, בלחץ הצבא וחוגים שונים בקונגרס, הגדלה נוספת של התקציב.

נושא אחר הראוי לציון הוא הפעולה לחיזוק האגף הדרומי של נאט"ו. הסרת האמברגו האמריקני על אספקת ציוד צבאי לתורכיה בראשית 79 (אמברגו אשר הוטל עליה בשל פלישתה לקפריסין ב-1974), הביאה לשיפור ניכר ביחסי ארה"ב-תורכיה, ובעקבות זאת נפתחו מחדש הבסיסים האמריקניים בתורכיה (שנסגרו על ידי התורכים בעקבות הטלת האמברגו). חודשה אספקת נשק אמריקני לתורכיה, ובימים אלה נדון הסכם הגנה ושיתוף פעולה ביטחוני אמריקני-תורכי. ההסכם נועד להעמיד את הנוכחות הצבאית האמריקנית על בסיס חוקי וקבוע, ולהסדיר את שאלת הסיוע הצבאי האמריקני למדינה זו. אין ספק שהתפתחות זו, פרי יוזמתו של ממשל קרטר, תרמה לחיזוק האגף הדרומי החלש של נאט"ו.

נושא חיזוק נאט"ו והמחויבות הצבאית האמריקנית לאירופה הינו אפוא אלמנט קבוע ומרכזי במדיניות הצבאית האמריקנית. לכך נוסף ממד אקטואלי חשוב, והוא הצורך האמריקני בפעולות לחיזוק מערך ההגנה האירופי, על מנת לגייס תמיכה נוספת בהסכם סאל"ט-2 בתוך ארה"ב. ממשל קרטר איננו נסוג אפוא ממחויבותו לאירופה. כאן ראוי אולי להביא את דברי שר ההגנה בראון (20.9.79) בהגיבו על אזהרות קיסנינג'ר: "הרשו לי להדגיש בכירור בפני אירופה ובפני אנשים מסוימים בארה"ב: ארה"ב מחויבת לביטחונה ולשלמותה של מערב-אירופה, לא רק בשל האינטרס שלה באירופה עצמה, אלא גם בשל היות אירופה אינטרס חיוני של ארה"ב."

השינוי בתפיסת ההרתעה הגרעינית

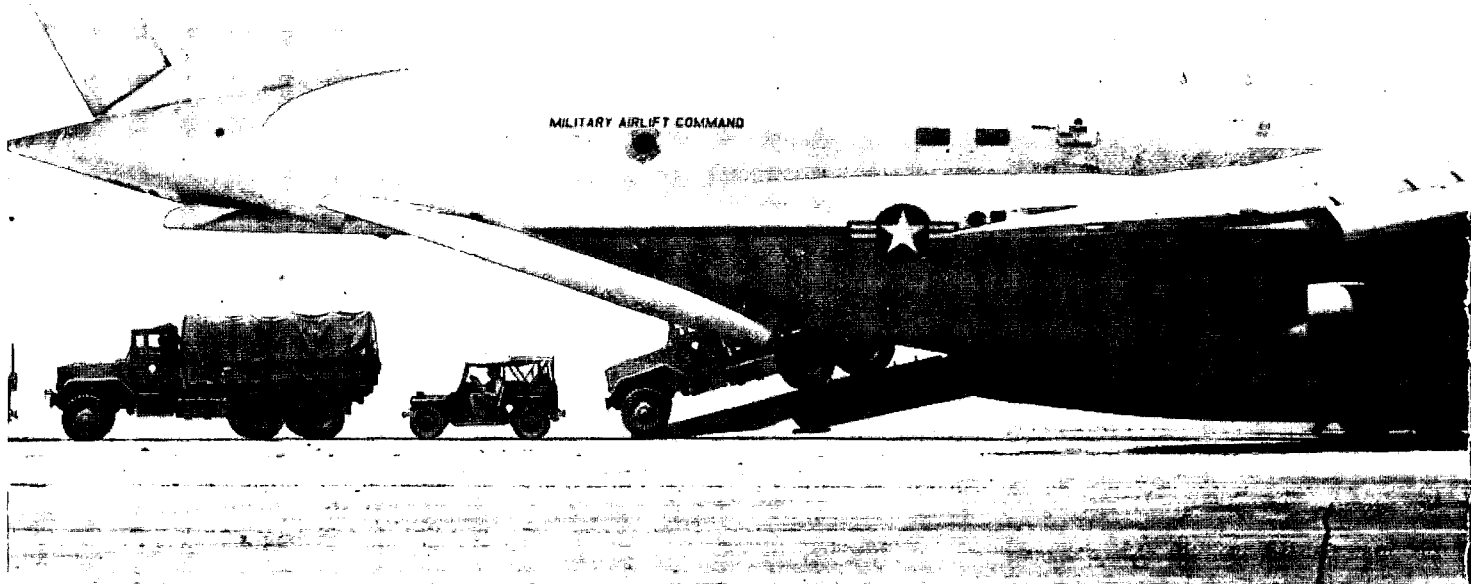
הפעולות לפיתוח מערכות נשק אסטרטגיות בין-יבשתיות, הצבת טילים בעלי טווח בינוני באירופה וחיזוק היכולת הצבאית הקונבנציונלית, אינן תגובה מקרית או היענות ללחץ חוגים ניצייים, למה שנראה כהתעצמות סובייטית. פעולות אלה קשורות באורח ברור בשינוי היסודי שחולל ממשל קרטר בתפיסת ההרתעה הגרעינית האמריקנית מול ברה"מ.

גרעיני לטווח בינוני המאיים על אירופה. (נושא זה עתיד להידון בשיחות על הסכם סאל"ט-3). על רקע זה פועל ממשל קרטר לביטחון מחויבותו לביטחונה של אירופה. בתחילת אוגוסט 1979 נמסר, כי ארה"ב הגישה לבעלות בריתה באירופה הצעה לפריסת כמה מאות טילים גרעיניים לטווח בינוני במרכז אירופה. המדובר בפיתוח גרסה משופרת של טילי "פרשינג" המוצבים כיום באירופה, וכן פיתוח דגם נוסף של טילי שיוט לטווח בינוני. טווח שני הדגמים הללו יעלה על אלף מייל, דבר שיעניק לארה"ב, לראשונה, יכולת להנחית מעל אדמת אירופה מכה גרעינית על מטרות בברה"מ. (בסוף שנות ה-50 הוצבו אמנם טילים בעלי טווח בינוני בתורכיה ובבריטניה, אך הם פונו על ידי ממשל קנדי, בהתאם להסכם עם הסובייטים בעקבות משבר קובה ב-1962).

ב-12 בנובמבר 79 הוחלט בכנס שרי החוץ וההגנה של נאט"ו בבריסל, להתחיל במימוש ההצעה האמריקנית. ההחלטה נתקבלה בעיקר בלחץ אמריקני-גרמני, למרות הסתייגות מצד הולנד ובלגיה והתנגדות מצד דנמרק ונורבגיה. על-פי התכנית יוקצבו 4 מיליארד דולר להרכבה ופריסה של 108 טילי "פרשינג-2" ו-464 טילי שיוט "טומהוק" בגרמניה המערבית, בריטניה, איטליה ובלגיה. הפרלמנט ההולנדי סירב לאשר את השתתפותה של הולנד בתכנית, ואילו בלגיה אישרה את החלטת הברית, להתחיל בייצור מערכות הנשק, אך קבעה, כי תבחן את סוגיית הצבתם של הטילים בשטחיה רק בעוד חצי שנה, לאור ההתקדמות שתושג בשיחות עם ברה"מ להגבלת הנשק הגרעיני באירופה. חלקה של בלגיה בתכנית החימוש מתבטא בהצבת 48 טילי שיוט מדגם "טומהוק" בשטחה. נושא הגנת אירופה מפני טילי ה-SS20 הסובייטיים איננו אפוא בעיה של נכונות אמריקנית, אלא קודם כל בעיה של הסכמה אירופית.

נוסף לפעולות בתחום ההתעצמות הגרעינית באירופה, עומד הממשל בהבטחתו למדינות נאט"ו לגידול שנתי ריאלי של התקציב הצבאי האמריקני בשלושה אחוזים (על כך סוכם בכנס שרי ההגנה של הברית בושינגטון ב-1978), דבר העולה בקנה אחד עם האינטרס האירופי לחיזוק כוחה הצבאי של ארה"ב. הצעת התקציב הצבאי האמריקני לשנת הכספים 1980 (המתחילה ב-1 באוקטובר) עמדה על 122.7

00462

מההכרה, ששוב לא ניתן למנוע מלחמה גרעינית באמצעות ה"נפנוף" האימנטי בהרס הוודאי העלול לבוא בעקבותיה. ההתעצמות הגרעינית הסובייטית עלולה לפתוח את ברה"מ להפעיל סחטנות פוליטית וצבאית, מתוך הרגשה כי ביכולתה לנצח במלחמה גרעינית. על ארה"ב ליצור אפוא יכולת מקבילה לניצחון במלחמה כזו, על מנת לשמור על מאזן הרתעה אפקטיבי. התוצאה המעשית — מאמץ מוגבר להתעצמות גרעינית.

סיכום

במאמר זה דונו אספקטים מרכזיים במדיניות ההתעצמות הצבאית של ממשל קרט. המסקנה העולה מן הדברים הינה, כי דווקא בתחום הצבאי פועל הממשל, הן מכוח הערכותיו והן מכוח לחצים פנימיים, בכיוון התעצמות. בעייתה העיקרית של המדיניות הצבאית האמריקנית (כמו גם זו של נשיאות קרט בכללה) הינה תדמיתה החלשה והבלתי החלטית.

בשל קוצר היריעה לא התייחסנו במסגרת זו לפעולות נוספות של ממשל קרט בתחום הצבאי, ביניהן: השעיית החלטתו לפנות את 32 אלף החיילים האמריקניים המוצבים בקוריאה; חיזוק משמעותי של הקשרים הצבאיים עם יפן, אוסטרליה וניו-זילנד; פעולות לחיזוק תאילנד; והצהרה בדבר האינטרס האמריקני בביטחונה של סין.

אין ספק כי המשברים האחרונים במדיניות החוץ האמריקנית, קרי — תפיסת השגרירות האמריקנית בטהרן והפלישה הסובייטית לאפגניסטן (אשר לא ברור בעת כתיבת שורות אלו כיצד יסתיימו), מחזקים את טענות מבקריו של ממשל קרט. משברים אלה ממחישים בבירור את מידת היחלשותה של ההרתעה האמריקנית בשנים האחרונות. אך דווקא מסיבה זו עשויים מאורעות אלו לשמש מאיץ נוסף למדיניות ההתעצמות הצבאית שתוארה לעיל. לקחי הפרשה האיראנית והאפגאנית מדרבנים את הממשל האמריקני, כבר עתה, להעניק מידה של דחיפות ואינטנסיביות לתכניות ההתעצמות הקונבנציונלית של ארה"ב, ובעיקר בתחום פיתוח יכולת ההתערבות. במקביל יצרו משברים אלה מידה רבה של נכונות בדעת הקהל האמריקנית ובקונגרס לאישור תקציבים גבוהים יותר לתכניות ההתעצמות הגרעינית של ארה"ב, כמרכיב עיקרי, מאן ומרחיע מול המדיניות הסובייטית.

נושא ההרתעה הגרעינית קשור בשתי תפיסות מנוגדות. התפיסה הראשונה כרוכה במידה רבה בשמו של שר ההגנה לשעבר רוברט מקנאמרה, וידועה בכינויה MAD (ראשי תיבות "השמדה הדדית בטוחה"). על-פי תפיסה זו נובע מאזן הכוחות הגרעיני היציב מן העובדה, שבידי שתי המעצמות יכולת להנחית מכה גרעינית על זולתה, גם לאחר ספיגת מכה ראשונה, כאשר סיכומו של העימות הינו הרס מוחלט של שני הצדדים. זהו אפוא גורם ההרתעה המוחלט, המונע כל הדררות לעימות גרעיני. לשון אחרת: שני הצדדים יודעים כי לא ניתן לנצח במלחמה גרעינית, לכן אינם יוזמים מלחמה כזו או מאיימים בה. האסכולה השנייה גורסת, כי ניתן לנצח במלחמה גרעינית, גם אם במחיר כבד מאוד של אבדות; ומכאן שיש להתכונן מבחינה מעשית למלחמה גרעינית, גם אם זו לא תפרוץ לעולם. (תוך התעצמות אסטרטגית, הכוונת חלק מהיכולת הגרעינית כנגד מטרות צבאיות גרעיניות של היריב, הכנת תכניות להתגוננות אורחית וכיו"ב.)

נראה כי תחת ממשל קרט מתרחש שינוי מהותי בתפיסת ההרתעה האמריקנית מן האסכולה הראשונה לשנייה. שינוי זה, הבא בעקבות ויכוח ממושך בן כעשרים שנה המתנהל בקרב מומחי ההגנה אמריקניים, נובע קודם כל מן ההכרה, כי בתנאי השוויון האסטרטגי שנוצר בין ארה"ב לברה"מ (ולדעת אחרים: הנחיתות האמריקנית המסתמנת) שוב אין בכוחה של קונצפציה ה-MAD להרתיע את ברה"מ. מכאן שעל ארה"ב לפתח את יכולתה האסטרטגית כערובה לניצחון במלחמה גרעינית, וזאת בהנחה שבכך תושג ההרתעה, ולא מתוך כוונה לפתוח במלחמה כזו. יצוין, כי תפיסה זו היא המונחת זה כבר ביסוד ההתעצמות הגרעינית של ברה"מ.

שינוי התפיסה אינו רק תיאורטי; בראש ובראשונה נושא שינוי זה משמעות מעשית. פיתוח יכולת אסטרטגית לניצחון במלחמה גרעינית מכתיב הכוונת חלק מן המאמץ האסטרטגי לפגיעה במטרות צבאיות סובייטיות (להבדיל מהפניית כל המאמצים לפגיעה בערים הסובייטיות). שינוי כזה בתחום המטרות מחייב, בין היתר, מעבר לאמצעי שיגור מדויקים יותר. מעבר לכך מכתובה תפיסה זו הגדלה ניכרת בהקצבות לפיתוח אמל"ח אסטרטגי, וזו אחת הסיבות המרכזיות לפיתוח מערכות כמו טילי ה-MX. השינוי המדובר נובע כאמור